

International Federation of Library Associations
and Institutions

IFLA Professional Reports, No. 92

**Retningslinjer for
bibliotektenester
til innsatte**

3. utgave

Av Vibeke Lehmann og Joanne Locke

Oversatt fra engelsk: Guidelines for library services to prisoners (3d Edition)
The Hague, IFLA Headquarters, 2005. – 24p. 30 cm. – (IFLA Professional Reports:
92) Revised version of IFLA Professional Report 46

INNHOOLD

FORFATTERNE TAKKER	4
INNLEDNING	5
Formål	5
Bakgrunn	5
Filosofi og forutsetninger	6
RETNINGSLINJER	7
1. Virkeområde	7
2. Administrasjon	7
3. Tilgang	7
4. Fysisk utforming og utstyr	8
5. Informasjonsteknologi	10
6. Personale	10
7. Budsjett	11
8. Mediesamling	12
9. Tjenester og programmer	14
10. Kommunikasjon og markedsføring	15
ORDLISTE	17
BIBLIOGRAFI	18

FORFATTERNE TAKKER

Forfatterne vil takke medlemmene i komiteen Libraries Serving Disadvantaged Persons Section for verdifulle kommentarer og forslag til innhold i denne publikasjonen. Vi takker også de mange bibliotekarene i mer enn tjuefem land som har svart på spørreskjemaet om fengselsbibliotekenes status og relevant lovgivning i de respektive land. Informasjonen de formidlet, ga forfatterne omfattende kunnskaper om hvilke utfordringer bibliotekansatte fortsatt står overfor i kampen for å etablere grunnleggende informasjons- og lesetjenester til innsatte som soner under forhold som varierer fra barske straffeanstalter til humane rehabiliteringsinstitusjoner.

Etter å ha gjennomgått svarene, var forfatterne i enda større grad overbevist om behovet for nye og reviderte retningslinjer for bibliotektenester for innsatte.

Forfatterne vil til slutt uttrykke takknemlighet overfor de andre medlemmene av arbeidsgruppen, Birgitta Irvall og María José López-Huertas Pérez, som gjennomførte litteratursøk og bidro med viktige kritiske kommentarer og positive forslag.

INNLEDNING

Formål

Målsetningen med dette dokumentet er å skape et verktøy for planlegging, implementering og evaluering av bibliotek tjenester for innsatte. Dokumentet er ment å fungere som en veiledning for utarbeidelse av nasjonale retningslinjer for fengselsbibliotek og kan enkelt tilpasses lokale forhold. Samtidig gjenspeiler disse internasjonale retningslinjene et akseptabelt nivå som kan oppnås i de fleste land der nasjonale og lokale myndigheter støtter opprettelse og drift av fengselsbibliotek. Retningslinjene representerer et verktøy for å planlegge nye bibliotek og evaluere eksisterende bibliotek. I fravær av lokale retningslinjer eller standarder kan disse retningslinjene benyttes.

I tillegg til at retningslinjene er et praktisk verktøy for å etablere, drive og evaluere fengselsbibliotek, skal de også fungere som en generell stadfestelse av de innsattes fundamentale rett til å lese, lære og ha tilgang til informasjon. Retningslinjene er rettet mot bibliotekarere, bibliotekadministratorer, fengselsmyndigheter, lovgivende og administrative deler av det offentlige og andre organer/myndigheter som har ansvar for å administrere og finansiere fengselsbibliotek.

Retningslinjene gjelder for fengsler og andre anstalter med mer enn 50 innsatte.

Bakgrunn

IFLAs avdeling Libraries Serving Disadvantaged Persons (LSDP) fungerer som rådgiver for bibliotek, organisasjoner og offentlige myndigheter som skal etablere spesialiserte tjenester for de grupper i samfunnet som ikke kan benytte vanlige bibliotek tjenester. Disse gruppene omfatter personer innlagt på sykehus, innsatte i fengsler, eldre mennesker på sykehjem eller andre i omsorgsinstitusjoner, mennesker som ikke kommer seg ut av huset, døve, fysisk og mentalt handikappede og personer med lesevansker.

I overensstemmelse med dette formålet har medlemmene av den faste LSDP-komiteen i løpet av det siste tiåret fokusert mye av sin innsats på å utarbeide retningslinjer for bibliotek tjenester til de ulike befolkningsgruppene. Retningslinjene har vært offentliggjort i IFLAs serie Professional Reports, og har blitt jevnlig oppdatert og revidert for å avspeile ny forskning og praksis og en stadig økende bruk av bibliotek- og informasjonsteknologi. Denne publikasjonen er den tredje utgaven av Retningslinjer for bibliotek tjenester for innsatte.

LSDP-komiteen anerkjenner behovet for biblioteks- og informasjonstjenester til et økende antall personer som soner i fengsler rundt omkring i verden. I 1985 ble det således etablert en arbeidsgruppe som skulle ta for seg fengselsbibliotekene. I løpet av de neste fem årene støttet gruppen en rekke konferanser, seminarer, møter og en spørreundersøkelse for å styrke folks bevissthet om fengselsbibliotekstjenesten samt innhente informasjon som kunne fungere som grunnlag for retningslinjene. Den første utgaven av Retningslinjer for bibliotek tjenester for innsatte, redigert av

Frances E. Kaiser, ble publisert i 1992. Dokumentet fokuserte på generelle prinsipper og praksis, og ble oversatt til spansk i 1993. Den andre versjonen av retningslinjene ble publisert i 1995 og redigert av Frances E. Kaiser, og omfattet også mer spesifikk informasjon om tjenestenivå, samlingenes størrelse, personale, finansiering, evaluering og markedsføringsmetoder. Den tyske oversettelsen ble publisert samme år.

I 2001 gjennomførte LSDP-komiteen nok en gjennomgang av hvordan fengselsbiblioteksystemet hadde vokst, ikke bare i vestlige og europeiske land, men også i en rekke utviklingsland og i land som tidligere hadde vært innlemmet i eller alliert med Sovjetunionen. LSDP-komiteen så også de raske og omfattende endringene som innføring av informasjonsteknologi og automatiseringssystemer hadde medført. Det ble etablert en liten arbeidsgruppe som hadde i oppgave å 1) undersøke hvordan folkebibliotek hadde utvidet sin oppsøkende virksomhet til å omfatte institusjonaliserte personer (inkludert fanger), 2) gjennomføre et internasjonalt litteratursøk om fengselsbibliotekenes nåværende status, og 3) innhente informasjon om eksisterende nasjonale standarder/retningslinjer og tjenesteleveringsmetoder. Målet var å bruke informasjonen til å utarbeide en ny utgave av Retningslinjer for bibliotekstjenester for innsatte som ville være nyttig også inn i det 21. århundrets første tiår. Funnene er innarbeidet i denne utgaven.

Filosofi og forutsetninger

Etter hvert som det moderne samfunnet vedtar en mer human og opplyst strafferettslig praksis og fengslingsmåte i samsvar med FNs menneskerettighetserklæring, endres også fokus fra straff til utdanning, rehabilitering og konstruktiv bruk av tiden. Fengselsbiblioteket blir da en viktig del av fengselsmiljøet, ved at det støtter opp om både utdanningsprogrammer og rehabiliteringsprogrammer. Fengselsbiblioteket representerer også noe "normalt" i sterkt regulerte omgivelser – et sted der enkeltpersonene opplever frihet til å gjøre sine egne valg og engasjere seg i selvstyrte aktiviteter. Biblioteket representerer et vindu ut mot omverdenen og kan gi mye nyttig informasjon til de som forbereder seg for løslatelse og et liv utenfor murene.

Innsatte har ikke oppgitt sin rett til å lære og å få tilgang til informasjon. Derfor bør fengselsbiblioteket tilby lesestoff og tjenester på nivå med folkebibliotek ute i "det fri". Begrensninger på tilgang til bibliotekmateriale og informasjon skal kun pålegges dersom slik tilgang anses som en fare for sikkerheten i fengselet.

Fengselsbibliotek bør legge folkebibliotekmodellen til grunn, samtidig som de skal tilby ressurser for utdanning og rehabiliteringsprogrammer og oppfylle andre behov spesielt knyttet til fengsler, for eksempel tilby juridisk litteratur. Det bør spesielt fokuseres på å oppfylle flerkulturelle og flerspråklige brukeres behov.

Fengselsbiblioteket bør gi lovbrøtere mulighet til å styrke sine lese- og skriveferdigheter, til å fordype seg i personlige og kulturelle interesser og til livslang læring. Biblioteket bør tilby materiale for alle disse aktivitetene.

En rekke internasjonalt anerkjente dokumenter danner fundamentet for etablering og støtte av bibliotekstjenester for innsatte:

1. Punkt 40 i United Nations Standard Minimal Rules for the Treatment of Prisoners (1955) sier: Hver anstalt skal ha et bibliotek som kan benyttes av alle kategorier fanger. Biblioteket skal være forsynt med et bredt utvalg bøker både for rekreasjon og utdanning. Fangene skal oppmuntres til å bruke biblioteket
2. Charter for the Reader (1994), utarbeidet av The International Book Committee og The International Publishers Associations, og publisert av UNESCO, sier at "å lese er en universell rettighet."
3. IFLA/UNESCOs Public Library Manifesto (1995) understreker betydningen av at folkebibliotek også betjener innsatte.
4. Education in Prison/Oppplæring i fengsel-rapporten, støttet av Europarådet (Strasbourg, 1990) inneholder et kapittel om fengselsbibliotek. Her anbefales det at fengselsbibliotekene skal ha den samme profesjonelle standarden som andre bibliotek, de skal ledes av en profesjonell bibliotekar, oppfylle en kulturelt mangfoldig befolkningsgruppes ulike interesser og behov, gi innsatte åpen tilgang, og tilby ulike lese- og skriverelaterte aktiviteter.

I de fleste land i verden har majoriteten av innsatte i fengsler begrenset utdanning og svake livsferdigheter, og kommer heller ikke fra en bakgrunn der lesing er en hyppig eller særlig populær aktivitet. En betydelig andel innsatte har vist seg å ha dårlige lese- og skriveferdigheter og utilstrekkelige arbeidsferdigheter. Få av dem har vært regelmessige brukere av folkebibliotek eller universitets-/høgskolebibliotek i livet "på utsiden".

Hva de innsatte leser, avhenger av biblioteksamlingens kvalitet og relevans. Med kvalifisert personale og en mediesamling som oppfyller de innsattes behov, både i forhold til utdannelsesønsker, rekreasjons- og rehabiliteringsbehov, og ikke minst hyggelige lokaler, kan fengselsbiblioteket være en viktig del av fengselslivet og rehabiliteringsprogrammer. Biblioteket representerer også en viktig forbindelse med omverdenen. Det kan være et effektivt tiltak for fengselsadministrasjonen, ved å redusere uvirksomhet og oppfordre til en konstruktiv bruk av tiden. Fengselsbiblioteket kan også være den informasjonsressursen som avgjør hvorvidt en nylig løslatt eks-kriminell klarer seg eller ikke på utsiden av murene.

RETNINGSLINJER

1. Virkeområde

1.1 Disse retningslinjene gjelder for alle anlegg der personer holdes fengslet. Anlegget kan omtales som fengsel, varetektssenter, arrest, fengselssykehus eller andre typer institusjoner som administreres av fengselsmyndighetene. Retningslinjene gjelder for institusjoner for både voksne og ungdom.

2. Administrasjon

2.1 Nasjonale og/eller lokale fengselsmyndigheter bør utarbeide skriftlige strategier for bibliotek tjenestene. Strategiene bør inneholde målsetninger og hensikten med tjenestene, i tillegg til finansieringskilder og det administrative ansvaret for tilbudet. Strategiene bør være basert på relevante biblioteklover og forskrifter og skal gjennomgås og oppdateres jevnlig.

2.2 Fengselsbibliotekstrategiene skal fungere som grunnlag for utarbeidelse av lokale bibliotekrutiner og omfatte områder som daglig drift og åpningstider, medievalg, katalogisering/behandling, gaver, utlån og tilgang til samlingene, gjennomgang av samlingene og kassering, overholdelse av opphavsretten, innsamling av bibliotekdata, bemanning, budsjettering, lesetjenester, strategirevidering og bruk av datamaskiner/informasjontechnologi

2.3 Ettersom administrativt og økonomisk ansvar for fengselsbibliotek varierer fra land til land (nasjonalt justisdepartement, fylkesting eller kommunestyre, folkebibliotek eller folkebiblioteksystem, kultur- eller utdanningsdepartement, osv.), og det i noen tilfeller er flere instanser som deler myndighet/ansvar, er det viktig å få på plass en juridisk avtale/kontrakt som skisserer hvordan partene skal bidra og nivået på tjenestene som skal leveres.

2.4 Det anbefales at biblioteket utvikler og implementerer en langsiktig plan (3-5 år). Planen bør baseres på en grundig vurdering av brukernes behov. Den skal omfatte en formålsbeskrivelse og beskrivelse av bibliotekets hovedrolle i institusjonen (for eksempel som ressurs for leseaktiviteter på fritiden, senter for utdanningsprogram, ressurs for selvstudier og livslang læring, kulturelt senter, karriere- og jobbinformasjons senter, juridisk informasjonssenter). Planen bør også inneholde målbare målsetninger, strategier for å nå målsetningene og evalueringsmetoder. Planen skal godkjennes av fengselsadministrasjonen.

2.5 Det kan være nyttig å gjennomføre en evaluering av bibliotekplanen hvert 3.–5. år for å sikre samsvar med strategier og retningslinjer og for å måle hvor godt tjenestene fungerer.

3. Tilgang

3.1 Alle innsatte skal ha tilgang til et bibliotek og tjenestene som ytes der, uansett sikkerhetsklassifisering og fysisk plassering i fengselet. Tilgangen til bibliotek-

tjenester skal kun begrenses ved dokumenterte brudd på bibliotekets regler.

- 3.2 Innsatte med ubegrenset bevegelsesfrihet innenfor institusjonen skal kunne besøke biblioteket hver uke og lenge nok til å kunne velge og se gjennom materiale, stille referansespørsmål, bestille fjernlån, lese materiale som ikke er til utlån og delta på kulturelle arrangementer i bibliotekets regi.
- 3.3 Bibliotekets åpningstid skal koordineres med undervisningstimer og arbeidsoppgaver for å redusere kollisjoner.
- 3.4 Når de innsatte får tillatelse til å forlate institusjonen i forbindelse med arbeid eller studier, skal de også få anledning til å bruke det lokale folkebiblioteket eller et universitets-/høgskolebibliotek.
- 3.5 Innsatte som er segregerte (på fengselssykehus, i varetekt, isolat eller lignende) bør ha tilgang til en katalog (trykket versjon eller elektronisk) av biblioteksamlingen, og få bestille materiale fra hovedsamlingen og fra andre bibliotek gjennom fjernlån.
- 3.6 En depotsamling bestående av minst hundre (100) etterspurte og dagsaktuelle bøker, eller to (2) bøker per innsatt (det høyeste tallet av disse), bør være tilgjengelig i hver fengselsenhet. Samlingen skal skiftes ut minst én gang per måned. Hver enkelt fange skal kunne bla gjennom og velge seg ut minst to (2) titler per uke.
- 3.7 Ettersom det er umulig å oppfylle alle lese- og informasjonsbehov hos en både kulturelt og språklig mangfoldig fengselsbefolkning, skal fengselsbiblioteket være en del av et regionalt eller nasjonalt fjernlånssamarbeid.
- 3.8 Fengselsbiblioteket skal følge eksisterende lover og regler som foreskriver hvordan biblioteksbrukere med svekkede fysiske eller kognitive evner skal betjenes. Slike krav kan handle om fysisk tilgang til bibliotekarealet og tilgang til materiale og informasjon i andre formater, hjelpemidler og spesielle oppsøkende tiltak og tilpasninger. (Se spesifikke anbefalinger i Access to libraries for persons with disabilities – Checklist, av Birgitta Irvall og Gyda Skat Nielsen. IFLA Professional Report No. 89, 2005. ISBN: 90-77897- 04). <http://www.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-89e.pdf>

4. Fysisk utforming og utstyr

- 4.1 I et moderne fengsel bør det fysiske bibliotekarealet være spesielt designet for bibliotekdrift, arbeidsflyt og funksjonalitet. I eldre fengsler kan det være nødvendig med ombygging for at biblioteket skal fungere godt. Spesialister på bibliotekdesign bør konsulteres i planleggingsprosessen. Bibliotektenesters effektivitet og suksess henger i stor grad sammen med hyggelige og komfortable omgivelser.
- 4.2 Biblioteket bør ligge sentralt i fengselskomplekset, fortrinnsvis som en del av eller i nærheten av skoleavdelingen. Biblioteket bør være lett tilgjengelig for flest mulig av de innsatte og også for personer med fysiske handikapp.

- 4.3 Biblioteket bør være et atskilt, låsbart lokale, og bør ha:
- funksjonell belysning for lesing, bruk av PC og andre konkrete bibliotekfunksjoner
 - lyddempende materialer på vegger, gulv og tak
 - klimaanlegg (oppvarming, avkjøling, ventilasjon)
 - bærende elementer som tåler bokhyller
 - tilstrekkelig med elektriske kontakter og datauttak til å dekke behovet for teknisk og elektronisk utstyr
 - visuell oversikt over hele biblioteklokalet
 - låsbart lagerrom
 - telefon med linje ut
 - elektronisk nødalarmsystem
- 4.4 Bibliotekarealet skal være stort nok til å romme brukeraktiviteter, stabsfunksjoner og lagring og utstilling av bøker og materiale, inkludert:
- referansesamling, med skranke og oppbevaringskap
 - skranke for referansetjeneste
 - kontor
 - arbeidsrom for tekniske arbeidsoppgaver, datautstyr, hyller, skap, bokvogner og bord
 - hyller for bibliotekmateriale (bøker, blader, aviser, audiovisuelle medier)
 - utstillingsområde for bøker og informasjonsmaterieil
 - leseplasser
 - lytteområde
 - datamaskiner for brukere
 - kopimaskin
 - plass til gruppeaktiviteter
- 4.5. Leseplass-/studieområdet for brukerne skal være stort nok til å romme minst 5% av de innsatte eller det maksimale antall som har adgang til biblioteket samtidig. Det skal settes av 2,5 kvadratmeter per sitteplass, inkludert bord og midtganger.
- 4.6. Hyllearealet skal være 15 kvadratmeter per 1000 titler.
- 4.7 Personalets arbeidsområde skal være 9 kvadratmeter per person.
- 4.8 Bibliotekets kontor skal være minst 9 kvadratmeter.
- 4.9 Fem prosent (5%) av det totale bibliotekarealet bør avsettes til "spesialformål", det vil si for bibliotekinventar og -utstyr (katalogstasjon, enten for automatisert katalog eller kortkatalog, ordboks- og atlashylle, datamaskiner for brukerne, skrivemaskiner, kopimaskiner, utstilling av kunst eller media).
- 4.10 Møblement og utstyr skal være hensiktsmessig, komfortabelt, innbydende, enkelt å vedlikeholde og solid. Møblement og utstyr skal plasseres i henhold til sikkerhetsreglementet. Møbler i moduler anbefales av hensyn til fleksibiliteten når biblioteket vokser og krever utvidelser og ommøblering.

5. Informasjonsteknologi

- 5.1 Fængselsbiblioteket bør benytte moderne informasjonsteknologi i den grad det er mulig uten at sikkerheten settes i fare.
- 5.2 Biblioteket bør implementere et automatisk utlåns- og katalogsystem som benytter en bibliografisk database i internasjonalt, standardisert format (MARC 21).
- 5.3 Det anbefales at brukerne får tilgang til datamaskiner med multimedieprogram, både for informasjons-, opplærings-, og underholdningsformål.
- 5.4 Bibliotekpersonalet skal ha tilgang til Internett og e-post for å kunne svare på informasjonsspørsmål, søke i nettbaserte bibliotekataloger, kommunisere med kolleger og leverandører, delta i fjernundervisning og drive fjernlån.
- 5.5 Når sikkerheten tillater det, skal de innsatte få tilgang til Internett under oppsyn for å kunne gjennomføre studier og behandling, og for å planlegge livet etter løslatelsen.

6. Personale

- 6.1 Alle fængselsbibliotek, uansett størrelse, skal ledes av en profesjonell bibliotekar med de nødvendige kvalifikasjoner og ferdigheter, oppnådd gjennom universitetsgrad i bibliotek- og informasjonkunnskap eller tilsvarende høgskoleutdanning.
- 6.2 Alle fængsler med mer enn 500 innsatte skal ha en heltidsansatt bibliotekar. Fængsler med mer enn 1000 innsatt bør ha to (2) heltidsansatte bibliotekarer. Mindre fængsler kan redusere antall timer med bibliotekar etter følgende nøkkel:

<u>Antall innsatte</u>	<u>Antall timer med profesjonell bibliotekar</u>
0 -300	24
301 - 499	30

- 6.3 Ekstra personale ansettes etter institusjonens individuelle behov. Totalt antall ansatte vil avhenge av antall innsatte og følgende faktorer:
- antall timer biblioteket er åpent
 - bibliotekets størrelse, tilgjengelighet og utforming
 - antall brukere som tillates i biblioteket samtidig
 - hvor stor prosjektaktivitet det er i biblioteket
 - antall filialer eller utlånsstasjoner
 - antall enheter med begrenset frihet, og størrelsen på disse
 - automatiseringsnivå
 - bevegelsesbegrensninger innenfor fængselsmurene
 - antall og type utdannelses tilbud og rehabiliteringsprogrammer
- 6.4 Alle bibliotekansatte skal ha nødvendige profesjonelle og tekniske kvalifikasjoner til å gi direkte brukertjenester og yte den nødvendige brukerstøtte.

- 6.5 Bibliotekets ansatte skal ha kunnskap om de innsattes mangfoldige og komplekse informasjonsbehov og bør ha de nødvendige menneskelige og mellommenneskelige egenskaper som kreves for å jobbe i et fengselsmiljø.
- 6.7 Bibliotekets ansatte kan være ansatt av fengselsmyndighetene, i et folkebibliotek, ved et universitets-/høgskolebibliotek eller ved en kulturinstitusjon.
- 6.8 Lønn og trygdeytelser for fengselsbibliotekets ansatte skal tilsvare ytelsene for ansatte ved folkebibliotek med tilsvarende kvalifikasjoner og ansvar, eller andre av arbeidsgivers ansatte i lignende stillinger.
- 6.9 Bibliotekets ansatte skal ha mulighet til å være med i fagorganisasjoner, gjennomføre kompetansehevende tiltak og ta etterutdanning.
- 6.10 Bibliotekets ansatte skal yte tjenester til alle ansatte uten forskjellsbehandling og skal respektere brukernes krav på personvern.
- 6.11 Fengselet har anledning til å la innsatte jobbe i biblioteket. Disse personene skal velges ut på grunnlag av kunnskap, erfaring og kjennskap til bibliotekoppgaver og -rutiner.
- 6.12 Frivillige kan også ansettes i fengselsbiblioteket. Disse personene skal ikke ansettes i stedet for vanlig lønnet personale, men skal være ekstrahjelp og bidra etter behov ved spesielle tiltak.
- 6.13 Både innsatte som jobber i biblioteket og frivillige må få en bred orientering om arbeidet samt praktisk opplæring.

7. Budsjett

- 7.1 Myndighetene som har ansvar for fengselsbiblioteket, skal sikre at biblioteket finansieres som separat enhet og får årlige bevilgninger som dekker lønn, medier, abonnementer, utstyr, IT, kontorutstyr, kontraktbaserte tjenester, kostnader knyttet til fjernlån, deltakelse i nettverkssamarbeid/konsortier, opplæring av personalet og databaseavgifter.
- 7.2 Den langsiktige bibliotekplanen (se punkt 2.4) skal fungere som grunnlag for årsbudsjettet.
- 7.3 Bibliotekbudsjettet skal utarbeides og administreres av biblioteksjefen.
- 7.4 Personalet ved biblioteket skal utarbeide en årlig aktivitetsrapport med detaljerte oversikter over utgifter, statistikk over bibliotekets aktiviteter og prosjektresultater.
- 7.5 Det årlige mediebudsjettet skal beregnes på grunnlag av en av følgende formler:
A. For fengsler med mer enn 500 innsatte, vil gjennomsnittsprisen (i lokal valuta) for en (1) innbundet bok fungere som grunnlag for å beregne minimumsbudsjettet for et etablert bibliotek:

Gjennomsnittlig pris per innbundet fagbok x 70 % av antall innsatte pluss 10 % for svinn (f. eks. 500 innsatte x 70 % x 32,00 Euro = 11 200 Euro + 1 120 Euro) (10 % av \$11 200) = \$12 320 euro. Denne formelen forutsetter ikke at biblioteket kun vil kjøpe innbundne bøker, men det er en enkel måte å beregne et totalbudsjett for alle typer bibliotekmateriale på. Mediebudsjetten vil øke med bokprisene.

ELLER

B. For fengsler med mindre enn 500 innsatte, skal minimumsbudsjettet per år være tilstrekkelig til å erstatte 10 % av samlingen.

7.6 Etableringsbudsjettet for nye bibliotek bør være tilstrekkelig til å etablere minst 50 % av en komplett samling. Ytterligere midler utover det vanlige budsjettet bør så gis hvert år i opptil fire (4) påfølgende år, slik at mediesamlingen når full størrelse innen fem (5) år.

8. Mediesamling

8.1 Mediesamlingen bør omfatte materialer i både trykt og annen form for å oppfylle de innsattes behov for informasjon, utdanning, kulturopplevelser, rekreasjon og rehabilitering. Den bør også inneholde et utvalg aktuelt materiale som også er å finne i folkebibliotek eller skolebibliotek.

8.2 Biblioteksamlingen bør utvides jevnlig med nye innkjøp som velges ut av de profesjonelle bibliotekarene. Innkjøpene kan suppleres med donasjoner, forutsatt at de donerte titlene fyller bibliotekets behov.

8.3 Fjernlån skal fungere som et supplement til biblioteksamlingen og ikke som et alternativ til en planlagt samlingsutvikling.

8.4 Biblioteksamlingen skal behandles og bevares i henhold til profesjonelle standarder og skal stilles opp og fremvises på en virkningsfull måte. Det skal aktivt oppmuntres til å gjøre bruk av samlingen.

8.5 Materialet skal velges ut etter en plan for samlingsutvikling baserte på de innsattes demografiske sammensetning. Planen skal klart forby sensur ved utvelgelse av materiale, unntatt tilfeller der en bestemt tittel/enhet vil utgjøre en trussel mot sikkerheten i fengselet. Planen for samlingsutvikling skal omhandle:

- de innsattes etniske/kulturelle sammensetning, aldersfordeling, leseferdighetsnivåer, utdanningsbakgrunn og språk
- behov for lesestoff som kan hjelpe de innsatte til å forberede livet utenfor murene, blant annet informasjon om offentlig støtte og ressursgrupper, jobb- og boligprogrammer, utdanning og arbeidstrening.
- behov for referansemateriale og annet materiale som støtter programmer som tilbys av institusjonen (rusbehandling, sinnemestring, foreldrerollen, lese- og skriveopplæring, kunst og musikk, osv.).
- en rutine for å anbefale titler og en rutine for å håndtere anmodninger om å fjerne titler fra samlingen.

- prosedyrer for å kassere foreldede og unødvendige medier fra samlingen.
- en rutine for å håndtere donasjoner.

8.6 Utvalgskriteriene bør omfatte, men ikke være begrenset til

- temaer og stilarter som egner seg for det aktuelle publikum
- appell til de innsattes interesser og behov
- kritikeres, anmelderes og publikums oppmerksomhet
- kunstnerisk, sosial, vitenskapelig eller kulturell betydning
- saklig presisjonsnivå
- formatets egnethet for bibliotekbruk
- relevans i forhold til eksisterende biblioteksamling og temaer
- kostnader

8.7 Biblioteket skal ha som mål å etablere en "balansert" samling som representerer et bredt utvalg ideer og synspunkter. Kriteriene i punkt 8.6 skal ikke brukes til å ekskludere medier som kan være upopulære blant visse grupper.

8.8 Gaver skal underlegges de samme utvalgskriterier som innkjøpte medier.

8.9 Biblioteksamlingen bør omfatte følgende typer materiale (på det nasjonale språket og på andre språk, etter behov):

- generelle referanseverk
- skjønnlitteratur, mange ulike sjangere (romantiske romaner, kriminalromaner, science fiction, fantasy- og skrekklitteratur, osv)
- biografier
- faglitteratur som dekker standard Dewey-fagfelt, med tungt fokus på selvhjelps litteratur, bøker om livsferdigheter og personlige relasjoner
- juridisk stoff (for å fylle informasjonsbehov og konstitusjonelle eller rettslige påbud)
- lyrikk (svært populært blant innsatte)
- tegneserier og romaner i tegneserieformat (for lesere på begynnernivå og avanserte entusiaster)
- selvstudiumslitteratur (som støtte for fjernstudier/brevkurs og livslang læring)
- lettleselig materiale (for brukere med leseproblemer og fremmedspråklige)
- bøker med stor skrift (for personer med svekket syn)
- lydbøker (for alle brukere og for de med svekket syn og lesevansker)
- audiovisuelt materiale, multimedia og dataprogrammer (når det finnes utstyr for dette)
- Informasjon om offentlige tjenester (brosjyrer, kataloger, håndbøker osv, for å planlegge løslatelsen og jobbsøkingen utenfor murene)
- lese-, skrive- og regnemateriale (for å styrke lese-, skrive- og regneferdigheter)
- puslespill, andre spill (for opplæring og underholdning)
- blader (generelle og med spesifikke temaer – for alle brukere)
- aviser (for alle innsatte – for å holde seg informert om internasjonale og lokale begivenheter og opprettholde kontakten med hjemstedet)

8.10 Det skal finnes tilstrekkelige materialer i alternative formater som kan oppfylle behovene til de innsatte som ikke kan lese konvensjonelt trykte utgivelser

(herunder personer med svekkede fysiske eller kognitive evner og personer med lese- og lærevansker). Dette materialet kan også suppleres gjennom fjernlån.

8.11 Hvor mange enheter som utgjør en "adekvat" samling vil avhenge av mange faktorer, inkludert antallet innsatte, sikkerhetsnivå, antall filialsamlinger, gjennomsnittlig soningstid, hvilke arbeids- og utdannelsesprogrammer som finnes, antall biblioteksbesøk per uke og grad av programmer/aktiviteter som tilbys ved biblioteket. Samtidig er det en generell regel at et fullverdig bibliotek skal ha minimum følgende materiale (enheter det er stor etterspørsel etter, må foreligge i flere eksemplarer):

BØKER: Det som gir det høyeste antallet av en samling på 2000 titler, eller ti (10) titler per innsatt.

TIDSSKRIFTER: Minimum 20 titler, eller ett abonnement per tjue (20) innsatte. Det som gir det høyeste antallet velges.

AVISER: Lokale, nasjonale og utenlandske aviser – antallet bestemmes av de geografiske områdene/landene fangebefolkningen representerer.

AUDIOVISUELT MATERIELL, MULTIMEDIA OG DATAPROGRAMMER:

Tilstrekkelig antall til å oppfylle grunnleggende behov og støtte eksisterende fengselsprogrammer. Supplerende materiell kan innhentes gjennom fjernlån, regionale sammenslutninger eller nasjonale samlinger.

8.12 Alle medier skal klassifiseres og katalogiseres i henhold til nasjonale og/eller internasjonale standarder. Dersom man har tilgang til bibliografiske databaser, bør eksisterende katalogiseringsdata hentes fra slike kilder, for å eliminere behovet for lokal katalogisering.

8.13 Mediene skal holdes i god stand, hyllemerkes og oppbevares ordnet for enkel og åpen tilgang.

8.14 Et automatisert katalog- og utlånssystem anbefales for å gi bedre muligheter for søk, samlingsforvaltning og oversikt over bruk.

9. Tjenester og programmer

9.1 Omfanget og nivået på bibliotekstjenestene som ytes overfor de innsatte, bør baseres på en demografisk profil av fangebefolkningen og den langsiktige bibliotekplanen (se 2.4). Brukertjenestene bør omfatte, men ikke være begrenset til:

- referanse- og informasjonstjeneste gjennom materiale som finnes internt og gjennom Internett-ressurser, der dette lar seg gjøre – for å oppfylle brukernes behov for fakta og data
- veiledningstjeneste – anbefale relevant lesestoff for brukerne i overensstemmelse med deres interesser og lesenivå.
- jevnlig orienteringer og veiledning i bruk av biblioteket.

- fjernlån – tilgang til andre biblioteks samlinger gjennom deltakelse i regionale og nasjonale systemer, nettverk eller andre samarbeidsrelasjoner.
- å tilby spesialmateriale for brukere med funksjonshemninger (for eksempel materiale fra nasjonalbiblioteket for blinde, støttegrupper for funksjonshemmede, osv.)

9.2 Biblioteket skal yte tjenester for innsatte med begrenset bevegelsesfrihet på et nivå som tilsvarer nivået for den generelle befolkningen (se også 3.4 og 3.5).

9.3 Biblioteket bør organisere og støtte aktiviteter og programmer som fremmer lesing, lese- og skriveferdigheter og kulturell utvikling. Slike programmer gir de innsatte anledning til å bruke tiden på en kreativ måte og øker deres livskvalitet. De styrker også de innsattes sosiale ferdigheter og øker selvtilliten. Fængselsmyndighetene skal også være klar over at innsatte som engasjeres i produktive aktiviteter, er mindre tilbøyelige til å skape problemer og uro. Eksempler på interessante og relevante fængselsprogrammer er:

- forfatterbesøk
- lesesirkler og diskusjoner
- litterære og "fakta-" konkurranser som benytter bibliotekets ressurser
- kurs i kreativ skrivning
- musikkprogrammer
- tegne- og malekurs og kunstutstillinger
- lese- og skriveopplæring
- stavekonkurranser
- høytidsmarkeringer
- jobbmesser

Alle aktivitetene er ikke velegnet for alle fængselstyper. Bibliotekstøttede tiltak skal være kompatible med fængselets generelle formålsparagraf og skal godkjennes av fængselsledelsen.

10. Kommunikasjon og markedsføring

10.1 Fængselsbibliotekets ansatte skal etterstrebe dialog med bibliotekets brukere og skal ta imot forslag og ønsker på en positiv måte. Det anbefales å gjennomføre regelmessige brukerundersøkelser. Bibliotekets troverdighet vil styrkes betydelig hvis forslag fra brukerne følges opp innen rimelig tid.

10.2 Det skal ytes en ekstra innsats for å kommunisere med fremmedspråklige personer – spesielt ettersom denne gruppen innsatte kan ha problemer med å delta i utdannings- og fængselsprogrammer.

10.3 Bibliotekets personale bør tilby støtte og ressurser til andre etater i fængselet. Biblioteket kan styrke sin egen posisjon i administrasjonens øyne ved å delta i tverrdisiplinære programmer, rådgivende komiteer og spesialprosjekter. Undervisnings- og behandlingspersonell bør oppfordres til å ta med klasser og grupper av innsatte til biblioteket.

- 10.4 Det anbefales å etablere en rådgivende komité for fengselsbiblioteket med representanter fra flere ulike etater i fengselet og fra de innsatte. Komitemedlemene kan også fungere som talsmenn for biblioteket og kan gi nyttige tilbakemeldinger til bibliotekpersonalet.
- 10.5 Fengselsbibliotekarere føler seg ofte isolerte og uten regelmessig kontakt med fagkolleger på "utsiden". Isolasjonen kan brytes gjennom deltakelse i kollegiale "nettverk", deltakelse i diskusjonsgrupper på Internett, abonnement på nyhetsbrev, deltakelse på fagkonferanser og -seminarer, å bidra til faglitteraturen og å holde forelesninger for bibliotekarstudenter.
- 10.6 Bibliotekpersonalet kan fremme bruken av biblioteket og samlingene på mange måter. De kan for eksempel trykke og dele ut en fargerik bibliotekbrosjyre og la bibliotekpersonale delta på orienteringsmøter for nyankomne fanger.
- 10.7 I tillegg til å støtte aktivitetene i fengselet (se 9.3), kan personalet og de frivillige medarbeiderne utarbeide:
- tematiske bibliografier
 - liste over nye bokinnkjøp
 - veiledninger og bokmerker
 - bok- og kunstutstillinger
- 10.8 Biblioteket kan også øke antallet biblioteksbesøk ved å fungere som sentralt distribusjonssenter for informasjon fra sosialtjenesten og som kontaktformidler til støtteorganisasjoner utenfor fengselet.

ORDLISTE

Dette dokumentet bruker følgende begreper og uttrykk som definert og i sammenhengen beskrevet:

Tilgang: Frihet og anledning til å få og benytte informasjon, bibliotekmateriale og bibliotek tjenester.

Bøker/utgivelser med stor skrift: Materiale med bokstaver som er trykket i 14-punkt eller større.

Fengsel: Institusjon/anlegg der mennesker holdes i varetekt, fengslet, i forvaring eller sikring.

Fengselsmyndighet: Nasjonal eller lokal myndighet som administrerer fengsler.

Isolat/isolert status: Fysisk atskillelse av innsatte for å beskytte ansatte og medfanger, av sikkerhetsmessige hensyn, eller som straff.

Filial: Underordnet bibliotek eller avdeling innenfor fengselsanlegget, under oppsyn av personale ved hovedbiblioteket. Mindre enn hovedbiblioteket og ofte plassert i avgrensede områder (for eksempel celleavdeling, isolat, skole, sykehus).

Bruker: En person som bruker biblioteket.

BIBLIOGRAFI

FENGSELSBIBLIOTEK: STANDARDE, RETNINGSLINJER OG RELEVANT LITTERATUR, 1990-2005

- ABM-Utvikling. (2005). Biblioteket: det normale rommet i fengslet. (skrift #14). Oslo: ABM. http://www.abm-utvikling.no/publisert/ABMskrift/2005/fengselsbibliotek_web.pdf
- American Association of Law Libraries. Contemporary Social Problems and Special Interest Section. (1996). Recommended collections for prison and other institution law libraries. (Rev. ed.). Chicago, IL: American Association of Law Libraries. American Association of Law Libraries. Standing Committee on Law Library Service to Institution Residents. (1991). Correctional facility law libraries: An A to Z resource guide. Laurel, MD: American Correctional Association.
- American Correctional Association. (1991). Standards for adult local detention facilities. (3rd ed.). College Park, MD: American Correctional Association.
- American Correctional Association. (2003). Standards for adult correctional institutions. (4th ed.). Lanham, MD: American Correctional Association.
- Anderson, W. (1991). The evolution of library and information services for special groups: The role of performance review and the user. *IFLA Journal*, 17(2), 135-141.
- Arlt, J. (1999). Neue Wege für die Brandenburger Gefangnisbibliotheken [New ways for the Brandenburg prison libraries]. *Buch und Bibliothek*, 51(7/8), 494-496.
- Association of Specialized and Cooperative Library Agencies. (1992). Library Standards for Adult Correctional Institutions, 1992. Chicago, IL: American Library Association.
- Association of Specialized and Cooperative Library Agencies. (1999). Library Standards for Juvenile Correctional Facilities. Chicago, IL: American Library Association.
- Australian Library and Information Association. (1990). Australian prison libraries: Minimum standard guidelines. Canberra, Australia: Australian Library and Information Association.
- Bibliotek innanför murarna. [Libraries behind bars]. (2002). *Biblioteksbladet*, 87(2), 2-11.
- Bowden, T.S. (2003). A Snapshot of state prison libraries with a focus on technology. *Behavioral and Social Sciences Librarian*, 21(2), 1-12.

- Buck, D., Ingham, D., Valentine, P., Thompson, M., Jones, P., & Darbishire, B. (1992). *Prison libraries in Norfolk: A review*. Norwich: Norwich City College Library.
- Contini, C. (2003). *Biblioteche scatenate: Biblioteca, carcere e territorio*. Atti del convegno nazionale, Sassari, Camera di commercio, 28-29 marzo 2003. Rome: Associazione italiana biblioteche (AIB), Sezione Sardegna.
- Costanzo, E., & Montechi, G. (2002). *Liberi di leggere: Lettura, biblioteche carcerarie, territorio*. Atti del Convegno, Rozzano (MI). Centro culturale Cascina Grande, 11 maggio 2001. Rome: Associazione italiana biblioteche (AIB).
- Council of Europe. (1990). *Education in prison*. Strasbourg, GR: Council of Europe. (pp. 41-44, Recommendation No. R(89) 12 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 13 October 1989 and explanatory memorandum).
- Council of Europe. (1990). *Final activity report on prison education*. Strasbourg, GR: Council of Europe.
- Crowell, J. R. (1996). *Correctional Law Libraries: Operations, Standards and Case Law*. Littleton, CO: F. B. Rothman.
- Curry, A., Wolf, K., Boutilier, S., & Chan, H. (2003). Canadian federal prison libraries: A national survey. *Journal of Librarianship and Information Science*, 35(3), 141- 52.
- Darby, L.T. (2004). Libraries in the American Penal System. *Rural Libraries*, 24(2), 7-20.
- De Carolis, E. (2000). *Diritto di lettura: l'esperienza della biblioteca carceraria* [The right to read: The experience of prison libraries]. *Bollettino AIB*, 40, (3), 347-363.
- Desmond, Y. (1991). *Recreation and education: A combined approach in Wheatfield Place of Detention, Dublin*. *An Leabharlann*, 7(4), 127-135.
- Fabiani, J-L., & Soldini, F. (1995). *Lire en prison: Une étude sociologique*. Paris: Bibliothèque publique d'information.
- Fédération Française pour la Coopération des Bibliothèques (FFCBml), Coopération des bibliothèques en Aquitaine (CBA). (1997). *Bibliothèque & lecture en prison: Guide à l'usage du détenu auxiliaire de bibliothèque*. Paris.
- Fédération Française pour la Coopération des Bibliothèques (FFCBml). (2004). *Les actions culturelles et artistiques en milieu pénitentiaire*, Paris.
- Fernandez, C. M. (1991). *Servicios bibliotecarios en las carceles de Barcelona y provincia* [Prison library services in Barcelona province]. *Boletin de la Asociacion Andaluza de Bibliotecarios*, 7(23), 15-28.

- Flageat, M. C. (1998). Un exemple d'intervention de bibliothécaires en prison: la maison d'arrêt des Yvelines [An example of librarian intervention in prison: The Yvelines remand centre]. *Bulletin d'Informations de l'Association des Bibliothécaires Français*. (181), 36-40.
- Franzén, Gunilla. *Det svenska fengelsebiblioteket*. Eskilstuna, Sweden: Eskilstuna stads – och länsbibliotek, 1996.
- Fridriksdottir, B. (1995). Bokasafnspjónusta fyrir fanga á Íslandi [Library services to Icelandic prisoners]. *Bokasafnid*, (19), 91-92.
- Galler, A. M., & Locke, J. (1991). L'état des bibliothèques dans les pénitenciers fédéraux du Québec [The state of libraries in the federal prisons of Québec]. *Argus*, 20(1), 27-33.
- Golay, A. (1990). Une bibliothèque ordinaire dans un cadre extraordinaire: la bibliothèque de la Prison de Champ-Dollon (Genève) [An ordinary library in an extraordinary setting: The library of the Champ-Dollon Prison in Geneva]. *ArbiDo-Revue*, 5(3), 84-89.
- Great Britain. Standing Committee on Prison Libraries. [1991-1993]. *Prison libraries: Roles and responsibilities*. [London]: Home Office, HM Prison Service.
- Hugo, N. (1996). Library services to prisoners in South Africa: Their contribution towards rehabilitation and improving the quality of inmates' lives. *KWAZNAPLIS*, 2(3), 3-6.
- IFLA/UNESCO public library manifesto. (1995). The Hague: IFLA.
- International Book Committee, & International Publishers Association. (1994). *Charter for the reader*. Geneva: UNESCO.
- Irvall, B., & Nielsen, G.S. (2005). *Access to libraries for persons with disabilities*. (IFLA Professional Report no. 89). The Hague: IFLA.). <http://www.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-89e.pdf>
- Janos, J. (2003). Prison libraries. *KNIZNICA*, 4(5), 235-239.
- Jones, M. D. (1994). *Information Needs of African Americans in the Prison System*. In E. J. Josey (Ed.), *The Black Librarian in America Revisited*. Metuchen, NJ: Scarecrow Press.
- Kaiser, F. E. (Ed.). (1992). *Guidelines for library services to prisoners*. (IFLA Professional Report no. 34). The Hague: IFLA.
- Kaiser, F. E. (1993). *De bibliotheek achter tralies: bibliotheekwerk in gevangenis, huizen van bewaring, inrichtingen voor ter beschikking gestelden en jeugdinrichtingen* [The library behind bars: Library services in prisons, detention centres].

- tres and young offenders' remand institutions]. *Open*, 25(3), 94-100.
- Kaiser, F. E. (1993). Guidelines for library services to prisons. *IFLA Journal*, 19(1), 67-73.
- Kaiser, F. E. (Ed.). (1993). *Pautas para servicios bibliotecarios para prisioneros*. (IFLA Professional Report no. 37). The Hague: IFLA.
- Kaiser, F. E. (Ed.). (1995). *Guidelines for library services to prisoners*. (2nd rev. ed.). (IFLA Professional Report no. 46). The Hague: IFLA.
- Kaiser, F. E. (Ed.). (1995). *Richtlinien zur Bibliotheksversorgung von Häftlingen*. (IFLA Professional Report no. 47). The Hague: IFLA.
- Lehmann, V. (2000). Prison librarians needed: A challenging career for those with the right professional and human skills. *IFLA Journal*, 26(2), 123-128. <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/046-132e.htm>
- Lehmann, V. (2000). The Prison Library: A Vital Link to Education, Rehabilitation, and Recreation. *Education Libraries*, 24(1), 5-10.
- Lehmann, V. (2003). Planning and implementing prison libraries: Strategies and resources. *IFLA Journal*, 29(4), 301-307. http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/175-E_Lehmann.pdf
- The Library Association. Prison Libraries Group. (1997). *Guidelines for prison libraries* (2nd ed.). London: Library Association.
- Lieber, C., & Chavigny, D. (2005). *Les bibliothèques des établissements pénitentiaires*. Rapport au Ministre de la culture et de la communication. France. <http://www.culture.gouv.fr/culture/actualites/index-rapports.htm>
- Liggett, J. M. (1996). Survey of Ohio's prison libraries. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery and Information Supply*, 7(1), 31-45.
- Lire & écrire en prison: La Presse: colloque, Bordeaux, 8 octobre 1993. (1995). Bordeaux: Coopération des bibliothèques en Aquitaine.
- Lithgow, S., & Hepworth, J. B. (1993). Performance measurement in prison libraries: Research methods, problems and perspectives. *Journal of Librarianship and Information Science*, 25(2), 61-69.
- Lucas, L. (1990). Educating prison librarians. *Journal of Education for Library and Information Science*, 30(3), 218-225.
- Nyeng, P. (1998). Library days behind bars. *Scandinavian Public Library Quarterly*, 31(1), 8-11.

- Ostlie, Jan-Erik. (1999). Verdens beste fengselsbibliotek. [The world's best prison library]. *Bok og Bibliotek*, 66(1), 15-17.
- Peschers, G. (1999). Weiterentwicklung der Bibliotheksarbeit im Justizvollzug in NRW. *Buch und Bibliothek*, 51(4), 254-256.
- Peschers, G. (2003). Bibliotheksarbeit im Justizvollzug in Deutschland am Beispiel Nordrhein-Westfalens: Gefangenenbibliotheken als Portale begrenzter Freiheit zur sinnvollen Freizeitgestaltung für Inhaftierte. WLIC 2003. <http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/023g-Peschers.pdf>
- Peschers, G., & Skopp, K. J. (1994). Nordrhein-Westfalen: Bibliotheksarbeit im Strafvollzug [North Rhine-Westphalia: Library service in the prisons]. *Buch und Bibliothek*, 46(3), 256-262.
- Revelli, C. (1996). Biblioteche carcerarie [Prison libraries]. *Biblioteche Oggi*, 14(7), 42-46.
- Rubin, R. J., & Suvak, D. (Eds.) (1995). *Libraries Inside: A Practical Guide for Prison Librarians*. Jefferson, NC: McFarland.
- Suvak, D. The prison community.
 Rubin, R. J. The planning process.
 Souza, S. The professional staff.
 Mallinger, S. M. The inmate staff.
 Reese, D. Collection development.
 Rubin, R. J., & Suvak, D. Services.
 Pitts, N. Programs.
 Piascik, A. Literacy.
 Suvak, D. Budgeting.
 Brown, T. The facility and equipment.
 Lehmann, V. Automation.
 Ihrig, J. Providing legal access.
- Ruebens, G., & Jacobs, R. (1999). Gevangenisbibliotheken: een pilotproject in Brugge [Prison libraries: A pilot project in Bruges]. *Bibliotheek en Archiefgids*, 75(1), 33-45.
- A Sentence to read: A review of library services to penal establishments in Nottinghamshire. (1990). Nottingham, England: Nottingham County Council.
- Stearns, R. M. (2004). The Prison library: An issue for corrections, or a correct solution for its issues? *Behavioral & Social Sciences Librarian*, 23(1), 49-80.
- Stevens, T., & Usherwood, B. (1995). The development of the prison library and its role within the models of rehabilitation. *Howard Journal of Criminal Justice*, 34(1), 45-63.

- Tabet, C. (2004). *La bibliothèque hors les murs*. Paris: Cercle de la librairie.
- United Nations standard minimal rules for the treatment of prisoners. (1995). New York: United Nations.
- Vogel, B. (1995). *Down for the Count: A Prison Library Handbook*. Metuchen, NJ: Scarecrow Press.
- Vreeburg, K. (1996). Filiaal zonder collectives: Penitentiare inrichting besteedt bibliotheekwerk uit aan OB Lelystad [A branch without collections: A prison service provides work for Lelystad Public Library]. *Bibliotheek en Samenleving*, 24(3), 15-20.
- Werner's Manual for Prison Law Libraries. 2004). R. Trammell (Ed.). (3rd ed.). American Association of Law Libraries Publications Series; no. 69). Buffalo, NY: Wm. S. Hein.
- Westwood, K. (1998) "Meaningful access to the courts" and law libraries: Where are we now? *Law Library Journal*, 90(2), 193-207.
- Wilhelmus, D. W. (1999). A new emphasis for correctional facilities' libraries: college programs in prison systems. *The Journal of Academic Librarianship*, 25(2), 114-120.
- Womboh, B. S. H. (1991). Nigerian prison library services: Status and needs. *Focus on International & Comparative Librarianship*, 22(1), 10-15.
- Womboh, B. S. H. (1995). Research summary: An assessment of Nigerian prison libraries. *Third World Libraries*, 5(2), 74-75.
- Yamaguchi, A. (2002). Books for prisoners. *Toshokan Zasshi (The Library Journal)*, 96, 761-763.

